

ISTOK

Vetrovi otupljeni dolinama
Oštre svoje krakove
Grimizni pad u pitominama

Izdvajaju se kao orlovi
I usamljeni sa ostatkom snage
Prave zmiju od vertikale

Eter je spokojan
Razvlači blago usne
A vetrovi oštri i sudbonosni
Nakaleme otkinutu glavu
Na prastari smer

ZAPAD

Talasi
Pregledna perspektiva neba

Bol bol i bol
Talasi
Nebo se ne odmiče
Pevajte kao sirene

Zar ste batrganje neba
Njegova želja za neogledalom

Tamne su mi oči
Ali imaju vaš sjaj
Talasi
Vi pomeranje neba
Ka zapenušanim obalama
Ludim braničima stamenitog

SEVER

Sigurna strana sveta
Tu se odmara sunce
Sa pozabanim kopljima
U drhtaju snega

Veliko pristanište zamorenih

Kovčeg besmrtnosti
Leluja se kao prolećna haljina
Na vetru snegu i blistavosti

O severe
Dušu si mi stavio na terazlje beline
Oslobodio je učmalih koprena
I ovog trenutka
Osvežavaš je apstrakcijama
Na domaku belog stepila

Odigrajmo valcer
Svet može da poludi
Ljupki severe

JUG

Stavi srce pod moj let
Čekam smrt kao i ostali
Ali sam napustio sebe
Razumeš li

Želim da ulazim u stene
U carstvo uspavanog blaženstva

Ništa me ne zanima
Samo me boli beskonačna agonija
Svega što živi
Što nesvesno pruža ruke
Ka naslućenoj sreći
Ni korenom prisutnoj
Medju dostupnim i umirućim

Jesam li oborio glavu
Jesam li još tu

Borislav MILIĆ

muzika

Ljudsko srce u uzbuđenju stvara muziku — kažu Kinezi — a s druge strane muzika budi ljudsko srce i unosi u njega najrazličitija raspoloženja. Muzika je izvanredno oružje, no ona je i lek; to je prvo i najjače sredstvo hipnoze. S muzikom i ceremonijama sve je lako, ali ima muzike ni jedna svečanost neće propasti.

Muziku valja zabraniti — kažu Kinezi — muzika treba da bude vlasništvo države jer je previše opasna njena moć. Muzika razoružava ali muzika i mobilise, eto je opasnost da se pogrešno upotrebi, muzika će vas primorati da učinite ono na što vas ništa reč ne bi nagovorilo. Čuvajte se muzike, ali je negujte i volite!

U „Ta Siu“, velikom predgovoru zbirki klasičnih stihova, „Ci—King“, stoje zapisane ove reči: „Stihovi su misli i osećanja koja niču u srcu a zatim se izražavaju rečima. Reči nisu uvek dovoljne da da iskažu osećanja i misli koje se zbivaju u duši i zato je potrebno izkazivati ih usklikima bola i radosti. Ovi uzvici ne zadovoljavaju unutarnju potrebu i nepoželjno je produžiti ih. Taj modulirani ton, ta melodija koju zahteva uznemireno srce, — to je muzika!“

Muzika u klasičnom kineskom pozorištu koju mi, ljudi drugih naroda doživljavamo kao nesnosnu larmu, čini psihološku podlogu teksta i kao što u knjigama naslovi glava kazuju njihove suštine, tako i vihori muzike na kineskoj sceni, naznačuju dešavanja i obeležavaju njihov karakter. To, naravno, nije ništa novo ali kineska muzika je i imperativ koji savladava sve otpore gledaoca, onemogućava njegovu odsutnost i pobedjenog ga predaje delovanju scene.

Kažu, intenzitet kineske muzike dolazi otuda što je ovo po-

zorište, nekad, davalo svoje pretstave na otvorenom prostoru, sred kakog sajma, svečanosti, na ulici, uopšte u metežu. Da bi nadjačala larmu i privukla gledaoce, muzika je morala da napregne svoju snagu. Tehnika pevanja, visoko „u maski“, s forsiranjem oštrih tonova, ima iste izvore, valjalo je nadjačati okolni žamor. No ne treba zaboraviti ni stari zapis: „Ako hoćeš da slušam tebe, nek udaraju talambasi; ako treba da utonem u sanjariju, neka se raspu harfe“. Diskretna muzika rasejava čovekovu pažnju, oslobadja ga od napregnutosti, ona je, kao što kaže Moroa „divlja reka i čun kojim ne upravlja moćna volja“. Uopšte uzevši, muzika je u kineskoj operi agresivna, razdražujuća ona je kao groznica, kao vrlo visoka temperatura. Ona, čini se, ne teži da pridobije slušaoca, da ga navuče na svoje talase, kako bi on spontano zaplovio njima prepuštajući se volji strujanja. Ta muzika se gospodarski nameće, primoravajući sluh da joj se pokori i diktujući svoja vrlo precizna raspoloženja. Zbog toga, uglavnom, muzika na kineskoj sceni nervira sluh belog čoveka naviknutog na drikčije odnose u ovoj oblasti.

No, muzika je, uopšte, vid umetnosti vrlo složene i raznovrsne. Kod Kineza koji su narod osećajno istančan, to je naročito slučaj. Govoreći o muzici ovoga naroda ne treba imati u vidu, i ako to većina čini, samo onu muziku koja se najpre i najimprativnije nameće: muziku s klasične kineske scene. Vrednost ocenjivanja stvari leži u njihovom svesranom ogledavanju, u nečemu što je sklad delovanja tih stvari i našeg napora.

Dolazeći u Kinu, ja sam'ovu zemlju zamišljala kao beskrajna

prostranstva pirinčanih polja, žute pustine i gola ispećena brda. No, Kina je bila i tropsko zelenilo juga s buketima banana i larmama ananasa. Kina su bile žute razlivenne reke, ali i prozirno zeleni planinski potoci, veštačka jezera s brežuljcima iz kojih niču pagode ali i ona istekla iz srca zemlje što kao safirne oči trepere sred šuma, dolina i planina. Kina je bila posna i sita zemlja, crna, žuta, crvena, s mogilama iznad i s kлокotom vodenih kola, ali i zemlja radosnih novih krovova, novih drumova, novih mostova. Kina su bile žute pustine i ispećena brda, ali i neprohodne šume, rastalase visoravni, sočni pašja volja. Uopšte uzevši, Kina je bila mnogo starih nezadržujuća ona je kao groznica, kao vrlo visoka temperatura. Ona, čini se, ne teži da pridobije slušaoca, da ga navuče na svoje talase, kako bi on spontano zaplovio njima prepuštajući se volji strujanja. Ta muzika se gospodarski nameće, primoravajući sluh da joj se pokori i diktujući svoja vrlo precizna raspoloženja. Zbog toga, uglavnom, muzika na kineskoj sceni nervira sluh belog čoveka naviknutog na drikčije odnose u ovoj oblasti.

Od scene do scene, od grada do grada, uobličavao se jedan pojam koji se zvao „kineska muzika“. U te utiske aplitala se muzika što je moć odzvanjala iza visokih zidova prikrajajući se iz nepoznatih vrhova, muzika koju je u sceni neke ulične svetiljke izvodio pevač balada, doletela je ona usred dana, iz neke čajzimece gde su ljudi na brzinu obedovali, dočekivala nas je sred raznih svečanosti, kao fragment, kao nešto uzgredno i svaki put je dolazila nova ili samo slična, kao one opasne i neodoljive žene koje zavodeći ne menjaju samo ruho već i svoje suštine, javljajući se svaki čas drukčije, svaki čas nove. Ta muzika, znači, nije bila jednostavna, o njoj se nije moglo i nije smelo govoriti samo kao o muzici koja nas zbunjuje i zaglušuje, tamo, sred pozorišne dvorane. Zato, jed-

(NASTAVAK NA 4. STRANI)

MLADEN SRBINOVIĆ: ŽENE U ŠUMI

MLADEN SRBINOVIĆ

SUZANA I STARCI

muzika

nada marinković

NASTAVAK SA 3. STR./
noga dana rekoh: „Želela bih da čujem razne vrste kineske muzike. Da li je to teško ostvariti?“

Nije bilo teško to ostvariti. Našla sam se sred velike sale, zamačene i hladovite. Bila je to sala pekinške Radio — stanice. Iza staklenog zida, dva tehničara su pripremala magnetofon, kroz zvučnik se, s vremena na vreme, čuo odlomak njihovog nerazumljivog razgovora. Jedna devojka je na poslužavniku unela pribor za čaj i kotaricu s voćem. Onda su se tapatirana vrata zatvorila, a tamo iznad staklenog zida, upalila se crvena lampica.

Uvek kasnije, za vreme mnogobrojnih pozorišnih predstava, pokušavajući da se naviknem na muziku koja je pratila radnju na sceni, sećala sam se ona dva sata provedena u polu tamnoj i prehladnoj sali kada je Kina prišla mom sluhu neodoljiva i ocharavajuća.

Bila je to najpre kompozicija za gust i raznolik orkestar „Proleće na reci u punoj mesečini“, narodnog porekla i veoma stara. Bilo je to nešto što je započinjalo kao prelude, kao improvizacija, da se odjednom slije u ekstatičnu bujicu koja ne govori samo o uznošenju već i sama uznosi. Onomatopije, psihičke gradacije, fina deskripcija i raspevani pasusi, prepliću se i stapaju u harmonično tkivo koje nije samo slika nečega već i duh nečega. Žuborenje vode, vetar koji se šunja kroz lišće, mesečina koja kaplje mahovinom i kristalno odzvanja po staklenim talasima, jedan sa držinom presičen doživljaj koji otkriva ne samo lirsku razneženost već i neku duboku tamnu tugu transponovanu kroz fagot u čežnju, vapaj, šta li? Izgledalo je to kao da se gleda jedan muzički film čiji duboki fini tekst šapuće nevidljivi spiker.

Onda je ženski glas, praćen jedva čujnim horom, pevao „Ljubavnu pesmu“, također narodnog porekla. Devojka tuguje za dragim koji je otišao u veliki grad privučen njegovim sjajem. Glas pevačice je ravan, pun sete i suzdržanog prekora. Hor koji se nadovezuje na njemu pesmu, i prati je mumlajući, potseća širinom i odjecima na naše seljačke popevke. Inače obe melodije, solo i horska, melodične su i pentatonske s visokim izumirućim završecima.

Pesnik Uan — Vej koji je živeo za vreme dinastije Tang, nadahnuto je svojim stihovima sledeću melodiju. To je pesma o večernjoj tišini, o pirinčanim poljima natopljenim vodom o čiju se mirnu površinu ogleda mesec. Instrumenti koji prate pesmu, starinski su: prastari „lo“ koji započinje muzičke pasuse i završava ih, metalna ploča, gong ustvari, o koju se udara palicom na čijem je kraju kugla presvučena kožom, zatim „pan gu“, dašćica o koju se lupa s dva štapića i koja u orkestru zamenjuje dirigenta određujući tempa i ritam. Kada ostali instrumenti postaju previše jakki, onda ulogu „pan — gua“ preuzima mali doboš, „siao — ku“ čiji je zvuk sonorniji. Tu je nekoliko kineskih violina „er — hu“ ili „hu — čin“ s rezonancom od bambusa presvučenom zmijskom kožom, čembalo, „nao“: flauta, „ti cu“, bambus koji ima osam rupa; omiljena kineska zvona i naročito „čiu — yin — lo“ devet bronza-nih pločica okačenih o vertikalni okvir koje pod udarcima jauču kao ljudski glas . . .

Zatim se s tom muzikom upoznavalo dalje, na različitim i često neobičnim izvorima. U Sangajskom „Dvorcu pionira“, slušala sam divno uvežbane dečije horove koji su pevali stare kineske himne i savremene pesme. U istom gradu, na jednom koncertu, s tu-

čajkovskog, a simfoniske poente na Prokofjeva. Drugi utisak koji bi usledio, potvrđivao je nadu da je stvaralačka individualnost i snaga ovog naroda previše jaka da se podredi i zadovolji uticajima spolja: to je tek prolazno . . .

U Kantonu sam, ispred jedne od mnogih novogradnji imala jedinstven muzički doživljaj. Zidari, nosači, drvodelje, bodrili su svoj rad pesmom. Nije to uopšte bilo uobičajeno pevanje. Najpre su se čula samo dva glasa, zatim bi upadalo treći, pa četvrti. To bi tako trajalo izvesno vreme, a onda da bi se, u jednom trenutku, uklopili u pesmu i svi ostali, robustan ali veličanstveni hor koji bi se posle određenog broja taktova raspadao, cepao na četiri, tri, dva, jedan glas . . . Zatim bi počinjalo sve ispočetka, s neznatnim varijacijama, koje su se mahom sastojale u tome što soliste više nisu bili malopredjašnji glasovi već drugi, novi. Dok su tako pevali, ovi ljudi su hitro micali rukama, povijali su u nosi, skakutali sa zida na zid, i širokim potezima razmazivali cement koji je cureo niz zidove. Svet je prolazio kao da je to nešto sasvim obično, ta jedinstvena horska pantomina, i tek bi poneko zastao da zaviri kroz prozore partera i odmeri veličinu i raspored odaja nalik na kutlje.

U istom gradu, na jednoj pozorišnoj predstavi, starija holandska gospodja koja je u Kinu došla kao neki delegat, izjavila je, pitajući istovremeno: „Neshvatljiva je i teška kineska muzika za naš sluh, zar ne? Eto, ja baš volim laku muziku — objašnjavala je. Jednog bučnog Betovena, Cesara Franka, Baha ili Hendia kada onako pošteno iznoje dirigenta. Ali, ta muzika ima svoju ideju, ima neki red . . . Na ovu muziku bi mogla da vičem. Smeta mi!“

Ne rekoh ništa jer sam bila previše umorna da objašnjavam zašto je za mene kineska muzika lepa i zašto čak i ovaj, zaglušan i ekstravagantan njen vid, danas doživljavam sasvim drukčije no u početku, nalazeći ga stilski jedinstvenim i nerazlučivim od sadržine scene. Trebalo bi objašnjavati sve one otkinute melodije, zalutale muzičke fraze što sam ih skupljala usput, šetajući kroz ulice i gradove: trebalo bi da budem sugestivna a to zahteva napor. Nesumljivo

bih morala spomenuti i onaj događaj kada su mališani jedne osnovne škole u Pekingu, slušajući Hrističevu „Elegiju“, beležili melodiju u notne sveske a onda, jedan za drugim, bez greške je opevali. Solfedirali su sa „do, re, mi, la, sol“, i to je bilo dirljivo, i veselo, do suza.

Stoga ne kažem ništa samo se pristojno smešim li holandska gospodja sigurno misli da se sa njom slažem ali da imam predrasuda prema gostoprimstvu, ili nešto slično tome. Ali u sebi obećavam da ću jednom reći, reći sasvim sigurno, kako je opasno i nepravdno prema sebi i drugima biti isključiv, jednostran i površan. Opasno, jer to daje prava da i drugi budu takvi u odnosu na nas i na ono što je nama drago i lepo, što je u nama istinito, a nepravdno, jer time poričemo nesumnjive istine: impulse jednog naroda uložene u stvaralaštvo i afinitet koji prema toj emanaciji svoje duše oseća. „Ljudsko srce u uzbuđenju stvara muziku“ kažu Kinezi. „Reči nisu uvek dovoljne da iskazuju osećanja . . . Taj modularni ton, ta melodija koju zahvata uznemireno srce, — to je muzika“. Znam da tada treba reći još nešto: lepota i suština stvari se redje dobijaju na poklon; njih treba osvojiti, doći do njih ogledavajući se i tražeći, uz napor. Ne možemo voleti stvari koje ne razumemo i koje su nam tuđe, a kad ne možemo da ih volimo ne treba ni da ih odbacujemo, bar dotle ne, dok ih ne upoznamo. Samo poznavanje stvari, duboko i svestrano, daje pravo na mržnju, ljubav ili ravnodušnost. Što se mene tiče, ne mogu reći da sam svestrano upoznala kinesku muziku, ali sam je zavolela s instinktom čoveka koji se kroz detalje može vezati za celinu ali ih kroz detalje ne može odbaciti.

MLADEN SRBINOVIĆ rođen u Sušici (Gostivar) 1925 godine. Završio je Akademiju likovnih umetnosti u Beogradu. Jedan je od najpoznatijih slikara mlade generacije. Pored slikarstva bavi se i grafikom. Član je „Decembarske grupe“. Živi i radi u Beogradu.

Afirmiran prvo kao grafičar na mnogim izložbama koje je od svoga osnivanja priredio inicijativni Grafički kolektiv Srbinović se na raznim kolektivnim ULUS-ovim ili grupnim revijama postepeno afirmirao i kao ozbiljan slikar . . .

Srbinovićev slikarski razvoj je vrlo interesantan, ili da bliže odredim ovaj prilično banalan epitet, vrlo čudan, izuzetan. On je obeležen očiglednom težnjom da se osnovne suprotnosti povežu u homogenu i logičnu celinu. Počeo je, naprimer, pomalo lo-vistički, uz neke sufinovske reminiscencije, ocharan plamsanjem žive arabske i čulnušću jedne materije. Zatim, u produžetku, neocerkivano ispravlja konture predmeta, geometrizira. Tako postavlja most između fovizma i kubizma. I ne samo to. Iskustva čula on želi da izmiri sa iskustvima duha, živu materiju koja pulsira, sa čvrstom, kartezijanskom strukturom slike. On voli modernu umetnost ali ne zaboravlja ni muzejsko slikarstvo. Njegov koncept slike je ako se tako može reći spiritualistički, a realizacija toga koncepta hedonistična . . .

Njegove slike su čvrsto, logično komponovane, valerska gradacija je bogata, u velikom rasponu od belog do crnog, čista boja je uzdržana, svedena uglavnom na akcente i čulno prosijava, utopljena u opšti tonalitet slike, čije zračenje i sama upija. Materija mu je naročito bogata, fina senzualna . . .

[Iz napisa M.B. Protića, NIN, br. 260]

